

oud LEIDEN NIEUWS

KWARTAALBLAD VAN DE HISTORISCHE VERENIGING OUD LEIDEN

jaargang 9, nummer 4
december 2021

Dies 2021

Voorzitter Steven Engelsman overhandigt tijdens de feestelijke Diesviering zijn voorganger, Rens Heruer, de versierselen behorend bij het erelidmaatschap. Gerard Kramer, tot voor kort vicevoorzitter, viel eenzelfde eer te beurt.

Feestelijke 119de diesviering

Van de 119 diesvieringen die de Historische Vereniging Oud Leiden heeft gehouden moet de jongste van zaterdag 30 oktober een van de feestelijkste zijn geweest. Er was vooral vreugde dat bestuur en leden elkaar weer konden treffen en ook de nieuwe voorzitter Steven Engelsman gezichten kon zien bij namen die hij alleen uit e-mails kende. (zie pagina 3, 4 en 5)

Van de redactie

In dit nummer van *Oud Leiden Nieuws* blikt onze voorzitter terug op de hoogtepunten van de afgelopen maanden en onze oud-voorzitter Rens Heruer op de verdiensten van ons helaas overleden oud-bestuurslid Rutger Veldhuijzen van Zanten.

Deze editie is de laatste waaraan onze vaste boekbespreker Bram van Leeuwen heeft meegewerkt. Bram is lang in de vereniging actief geweest en was in de stad ook in de jaren zeventig en tachtig bekend als chef van de stadsredactie van het *Leidsch Dagblad*. Het leek de redactie van OLN ondoenlijk om 'een nieuwe Bram' te vinden. Vandaar dat met ingang van dit nummer de nieuw verschenen boeken door verschillende recensenten worden besproken.

Ten slotte: in het vorige nummer verscheen de eerste column 'beschadigd stadsgezicht' van de hand van Jan Rijsdam. Voor een enkeling was het even wennen, zo'n ongezouten mening in ons blad, maar veel lezers was de inhoud uit het hart gegrepen. Dat is geen voorwaarde, een columnist is in de beste journalistieke tradities een vrij mens en vertolkt niet noodzakelijk de mening van de redactie en in ons geval van de vereniging.

Hij maakt van zijn hart geen moordkuil en wil bovenal te denken geven.

Dat doet hij deze keer ook weer en de redactie vermoedt met velerlei instemming.

De redactie

In dit nummer

Van de voorzitter, <i>Steven Engelsman</i>	3
Stad in steentjes	6
Nieuw <i>Jaarboekje</i> in teken pandemie	7
In Memoriam Rutger Veldhuijzen van Zanten	8
Leiden leert wandelen, <i>Annemieke Schumm</i>	9
De geschiedenis herhaalt zich, <i>Ger Koper</i>	12
De toekomst van het Werkninkterrein, <i>Arie de Jong</i>	13
Gevelstenen, <i>Piet de Baar en Thijs de Vries</i>	14
Vrijwilliger uitgelicht: Maarten Menzel	17
Column beschadigd stadsgezicht, <i>Jan Rijsdam</i>	18
Stadswandeling Lotte Bons en Hans van der Veen, <i>Ton van Brussel</i>	20
Boekbesprekingen	23
Jan van Hout-lezing: In de schaduw van Amsterdam? Scènes uit de Leidse kraakgeschiedenis	28
Excursies	29
Bedrijfsleden	30
Agenda	32

Een speciale 'Van de voorzitter' dit keer, waarin Steven Engelsman als 'een vliegende verslaggever' het belangrijkste nieuws van onze vereniging doorneemt. En Marleen Hogendoorn en Ton van Brussel voor de foto's zorgden.

Een optocht van ceremonies

We kijken terug op een zeer geslaagde diesviering in de Hooglandse kerk. Dit jaar op de laatste zaterdag van oktober en dat is de afwijking die de regel bevestigt. Want Oud Leiden werd in november 1902 opgericht en daarom is de dies normaliter op de eerste zaterdag van november. Noteert u maar vast 5 november 2022! De Leidse historicus Prof. Wim van den Doel hield een boeiend verhaal over Christiaan Snouck Hurgronje, en dat werd omlijst door een ware optocht van ceremonies: de installatie van ereleden Rens Heruer en Gerard Kramer, het lakenloodje voor scheidend redactiesecretaris van het *Jaarboekje* Lenie Witkam-van der Hoek, cadeaus voor onze onvolprezen vrijwilliger en scheidend vaste boekenbespreker Bram van Leeuwen,

en uit handen van de burgemeester ontving Rudi van Maanen de Gouden Speld van de gemeente voor zijn jarenlange inzet voor het *Jaarboekje*.

Ons werk ging dus ondanks corona en lockdowns gewoon door, ja er zijn zelfs een paar mooie innovaties geweest. Bij onze lezingen zijn wij er inmiddels helemaal aan gewend geraakt dat zij niet alleen onsite, maar ook altijd online kunnen worden bijgewoond, en later zelfs via ons eigen YouTube kanaal nog weer kunnen worden teruggekeken. Die innovatie is zeker een blijvertje!

In de aanloop naar 3 Oktober nam de HVOL het initiatief om het echte verhaal van de Schans Lammen, de hutspot en de

vinder ervan prominent onder de aandacht te brengen. En zo toog op 2 oktober Gijsbrecht Corneliszoon Schaek – hij, en niet Cornelis Joppensz is de echte vinder van de hutspot zoals u waarschijnlijk ook al lang weet – met een pan hutspot van de historische Schans Lammen naar de hutspotuitdeling op de Garenmarkt. U heeft het in de

Het aanbieden van de hutspot met v.l.n.r. Steven Engelsman, Gijsbrecht Corneliszoon Schaek, Sjaak van de Geijn, burgemeester Henri Lenferink en de voorzitter van de 3 October Vereniging Rik kamps.

Burgemeester Lenferink ontvangt uit handen van Kees van der Laken van de Beeldbank het eerste exemplaar van de nieuwe historische kalender.

Hoogtepunt was de dieslezing verzorgd door prof. Wim van den Doel over 'Het volkomen geleerdenleven van Christiaan Snouck Hurgronje'.

krant kunnen lezen. Dit moet een nieuwe traditie worden. Oud Leiden bewaker van het echte historische verhaal!

Het verhaal van de stad, van de gebouwen en de historische gebeurtenissen. Dat dragen wij graag uit. En daarbij blijven wij altijd op zoek naar nieuwe manieren om het verhaal aan jong en oud te vertellen. Dat is goed gelukt met het project 'Stad in Steentjes', waarbij legobouwers van alle leeftijden werden uitgedaagd om hun favoriete huis of gebouw in Leiden of hun favoriete verhaal in lego uit te voeren. Op 24 oktober reikten de Legomasters Roy en Thomas samen met onze Leidse Bibi de prijzen uit.

Het was meer dan ooit een reunie waarbij veel bezoekers elkaar voor het eerst sinds de corona-epidemie weer een elleboog konden geven of de hand schudden.

Een andere nieuwe manier om de Leidse verhalen onder de aandacht te brengen is de podcast. We hebben er een paar bij Oud Leiden. De Stem van Leiden kun je echt horen, onze Commissie Dirk van Eck maakt een nieuwe serie over 700 jaar arbeids-onrusten in Leiden. En dan hebben we natuurlijk nog de twee seizoenen van Leidse Onruststokers, gemaakt door Fenna IJtsma en Mariska van der Veen. Volgend jaar komt er een nieuw seizoen, met 7 podcasts over sporen van slavernij in Leiden.

En dan nog even terug naar de dies. Rens Heruer had nog een verrassing voor ons in petto. Uit zijn binnenzak toverde hij zes nieuwe bedrijfsleden en sympathisanten voor de HVOL tevoorschijn: Burgy Klassiek Bouwen, Barthen Keuken Design Center, Kwik-Events & Relatiemarketing, PROO Leiden-Lei-

Rudi van Maanen, de aftredend voorzitter van de redactie-commissie reikte het eerste exemplaar van het nieuwe jaarboekje uit aan burgemeester Henri Lenferink en ontving voor zijn jarenlange verdiensten de Gouden Speld van de Gemeente Leiden.

derdorp, De Tuin van de Smid, Boutique Hotel Steenhof Suites. Daarnaast is ook de Stichting het Eva van Hoogheveen-Hofje zojuist sympathisant van Oud Leiden geworden. Hartelijk welkom nieuwe bedrijfsleden en sympathisanten, wij waarderen uw steun zeer en kunnen die goed gebruiken! Er is nog zoveel moois te doen!

Voor nu wens ik u prettige feestdagen en alvast een goede jaarwisseling,

Steven Engelsman

Een fantastisch evenement

“Iedere keer als je ernaar kijkt, zie je iets nieuws”, verzuchtte LEGO-master Bibi na de uitreiking van de prijzen aan de winnaars van Stad in Steentjes. “Dat heeft ook de doorslag gegeven”, bevestigt mede-jurylid Roy, die dit jaar samen met Thomas de winnaar was van het RTL-programma LEGO-masters.

De drie LEGO-masters bekeken een dag lang de ruim 80 werken die werden ingeleverd. Bij de volwassenen waren er twee winnaars: een prachtige Burcht, die op foto was ingeleverd door Harald Thierry. Een winnend middelpunt van de tentoonstelling was een indrukwekkend Gravensteen, gebouwd door Hans Flier. Bij de kinderen won de foto van ‘De Koornbeurs vroeger en nu’ van Jesse van Rijn. Het beste bouwwerk in de tentoonstelling was de Petruskerk, die met veel creativiteit en verlichting was gebouwd door Mats Roskott. Een speciale prijs was er voor ‘uitblinkers’ Kuba en Oscar, die tijdens de bouw dagen van BplusC de Kruitramp van 1807 hadden nagebouwd.

Dat er niet alleen historisch Leiden te zien was tijdens de tentoonstelling bleek uit de winnaars in de categorie ‘gemengd’. Sil Hauwert en zijn oom Frank van Arensbergen bouwden de fabriek en prik-locatie van Janssen Vaccins op het BioSciencePark. Hierin werden ook motortjes verwerkt om een lopende band te laten zien.

Stad in Steentjes begon op 1 juli en liep tot begin no-

vember door. In totaal deden er 525 kinderen mee aan de bouw dagen en werd er door 14 schoolklassen en 5 BSOs meegebouwd. Hiervoor werd ruim 2000 liter LEGO gebruikt.

Initiatiefnemer en vicevoorzitter van de HVOL Jan Jaap de Haan spreekt van een “fantastisch” evenement: “De deelnemers en vrijwilligers hebben de stad een prachtig cadeau gegeven. We gaan nu evalueren en kijken wat we in de toekomst met dit concept nog meer kunnen doen.”

De vaccinfabriek van Janssen. Foto: Jannie de Groot.

Nieuw jaarboekje in teken pandemie

In het *Leids Jaarboekje* 2021 is dit keer een themagedeelte opgenomen met vijf artikelen en een inleiding over 'de golven van besmettelijke ziekten die Leiden in de voorbije eeuwen hebben overspoeld'. De pestepidemieën in de vijftiende en zestiende eeuw worden besproken, maar ook de Spaanse griep en onder de titel 'Besmet!' de gebouwen voor besmettelijke ziekten.

Van de hand van kunsthistorica Judith van Hoogdalem is de bewonersgeschiedenis van Steenschuur 7

opgenomen, dat als een van de weinige panden de kruittramp van 1807 overleefde.

Helemaal van recente datum is het verhaal van de roemruchte Leidse actiegroep Eurodusnie die tussen 1997 en 2010 in de stad actief was.

Het Leids Jaarboekje 2021 is het eerste dat uitkomt onder het voorzitterschap van Ed van der Vlist van de gelijknamige redactiecommissie. Hij volgde Rudi van Maanen op (zie pagina 3 van dit OLN).

De Spaansche Griep heerscht. Hoesters past op

Nog pas kort geleden heeft de Spaansche Griep haar intrede in ons land gedaan en reeds heeft zij met reusachtige snelheid om zich heen gegrepen en tallooze slachtoffers gemaakt.

De Spaansche Griep schijnt een bijzonder kwaadaardig soort van influenza te zijn, welke in de eerste plaats hen aantast die hoesten, verkouden zijn of keelpijn hebben.

Niet zelden ontstaan dan ontstekingen der luchtwegen, met de daaraan verbonden gevaren voor longontsteking. Hoeveel jonge levens werden hierdoor niet reeds afgesneden.

Geneest Uw hoest; zorgt niet verkouden te worden! Koop vandaag nog een flesch

Abdijsiroop

en neem er iederen dag een paar lepels van in.

Prijs per flacon van ± 230 gr. f 1.25 van, ± 550 gr. f 2.25, en van ± 1000 gr. f 3.75.

Alom verkrijgbaar. Etscht rooden band met onze handteekening. L. I. AKEER, Rotterdam. 1888

Advertentie voor *Abdijsiroop*, Leidsch Dagblad, 30 november 1918.

Rutger Veldhuijzen van Zanten

Op 19 september jl. overleed op 80-jarige leeftijd Rutger Veldhuijzen van Zanten in hospice Issoria.

Rutger was een prominent bestuurslid van HVOL vanaf 2005, aanvankelijk onder het voorzitterschap van Cees Waal, maar Rutger heeft ook lang en intensief samengewerkt met Hans Blom, die in hem een steun en toeverlaat heeft ervaren en die met groot respect en affectie over hem spreekt.

De inzet van Rutger voor Oud Leiden was breed en sterk: de voorbereiding en organisatie van de podiumdag, de logistieke zorg voor de dies gedurende vele jaren, de ledenwerving, de verspreiding van de Jaarboekjes, allerhande promotieactiviteiten, de relatie met de Hooglandse Kerk, de vertegenwoordiging in de vereniging Jan van Hout en al die andere taken die hij oppakte, meestal zonder verzoek, maar gewoon omdat hij zag dat er werk aan de winkel was.

Rutger was van het doen, van handen uit de mouwen, van een klus klaren en dat is een type bestuurder dat niet altijd en overal te vinden is. Hij was ook enige jaren vicevoorzitter en was dus van alles op de hoogte in onze grote vrijwilligersorganisatie.

Toen hij in 2013 statutair moest aftreden werd hij benoemd tot lid van verdienste en meteen werd voor hem een speciale functie bedacht om hem vast te houden: hij werd adviseur van het bestuur. Zo bleef hij tot voor kort actief voor de vereniging op de kruispunten van bedenken en doen.

Hij heeft zich door zijn vriendelijke dienstbaarheid onderscheiden en dat is niet onopgemerkt gebleven.

Onze vereniging zal hem missen.

Rens Heruer

De opkomst van de wandelsport in 1900-1931

In de jaren dertig van de vorige eeuw schoten in Leiden de wandelsportverenigingen als paddestoelen uit de grond. Toch heeft het lang geduurd voordat er bij grote delen van de Leidse bevolking enthousiasme voor deze tak van sport kwam.

De één maakt een ommetje, een avondwandeling langs de Singel of een wandeltochtje met het gezin buiten de stad. De ander doet aan de Olympische sport snelwandelen. Leidenaren moesten aanvankelijk weinig hebben van het in georganiseerd en in clubverband wandelen. Het vergde training en het was aan reglementen gebonden.

De benenwagen was lang voor velen het enige vervoermiddel om kortere en langere afstanden af te leggen. Met de industriële revolutie veranderde dat: met de Blauwe tram, de stoomboot, en de fiets werd reizen toegankelijker voor een breder publiek. Wandelen verloor aan populariteit, maar niet bij een aantal heren uit de hogere klassen. Zij hadden tijd en geld om voor hun plezier de wandelsport te bedrijven.

De bekendste van hen is Leonhard Corneille Dudok de Wit, beter bekend als Kees de Tippelaar. De grote voetreizen van deze pionier van de wandelsport over Java, in Amerika, naar Parijs en Wenen, haalden ook de Leidse kranten. Door hem geïnspireerd organiseerden atletiekverenigingen in Den Haag en Amsterdam lange afstandsmarsen, maar altijd met die steden als start- en eindpunt.

Vooralsnog vonden dergelijke marsen in de Leidse regio vooral deelnemers onder soldaten die in de jaren 1914-1918 gemobiliseerd waren. Zij moesten met deze sport, al dan niet in volledige bepakking, hun vaardigheidsdiploma op niveau houden.

Zomerzorg

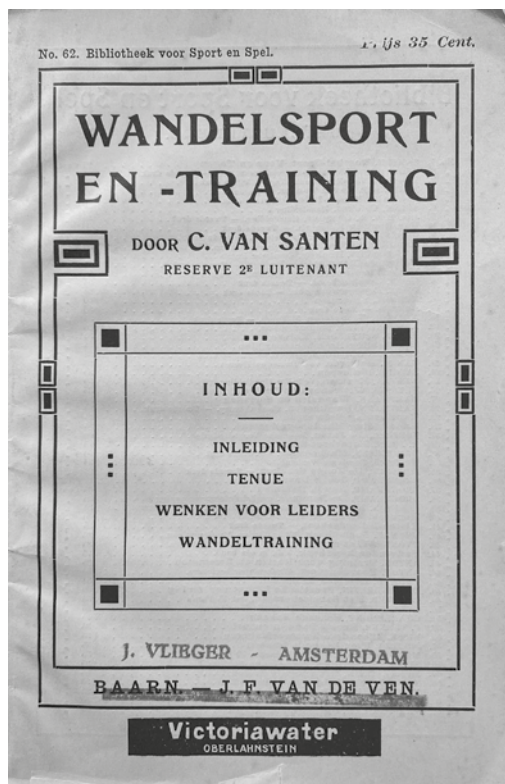
Dan wordt in Den Haag het briljante plan geboren een wandeltocht vanuit Leiden te organiseren, met vertrek- en eindpunt 'Zomerzorg' nabij het station. Zo kunnen de Leidenaren eens laagdrempelig kennismaken met de wandelsport. De tocht wordt gehouden op maandag 9 augustus 1915 en voert naar Hoek van Holland en weer terug, beslaat 70 km en dient in 12 uren afgelegd te worden om in aanmerking te komen voor een diploma.

Op marsch! Een mooi overzicht van den stoet, genomen op den bitmenweg even voorbij Katwijk.

De 285 deelnemers waren deels militairen. De belangstelling onder de bevolking om de start en finish – met een concert – bij te wonen was groot. Maar wat een deceptie: velen kwamen strompelend, 'loodkleurig' en ponden afgevallen terug bij Zomerzorg, als ze niet al onderweg uitgevallen waren. De kranten staan er vol van en spreken van "een grote slag, toegebracht aan de wandelsport". Wat er mis ging was vooral onderschatting en een gebrek aan training. De negatieve publiciteit die volgt, veegt in een klap het ontloken Leidse enthousiasme voor de wandelsport van tafel.

In de jaren erna krabbelt de belangstelling op. De L.S.V., Leidsche Sportvereniging, zet een aantal

niet te lange tochten in de sportagenda, waaraan telkens zo'n twintig tot veertig mensen, meest mannen, deelnemen. De H.B.S. richt in 1926 een fiets- en wandelclub op genaamd 'De Trekvogels'; wekelijks verschijnen advertenties voor wandelschoenen met ingebouwde steunzool in de krant. In 1927 wordt in de *Leidsche Courant* het wandelen voor dames aangemoedigd; de Vierdaagse is vanaf 1928 een internationaal evenement en in dat jaar wordt ook atletiekvereniging 'Rood-Wit' opgericht.

In de crisisjaren, waarin veel mensen hun baan verliezen en ruim in hun tijd komen te zitten, blijkt de wandelsport een aantrekkelijk tijdverdrijf. Meer dan een paar goede schoenen heb je niet nodig en het inschrijfgeld wordt laag gehouden. Er verschijnen boekjes zoals: *Nederlanders leert wandelen!*, *Sporthygiëne*, *Wenken voor wandelaars*, en bundels met wandelliedjes.

1931: De doorbraak

In de *Leidsche Courant* is nu volop aandacht voor de eerste wandelclub 'De Antilopen', die een jaar eerder is opgericht. Het is een onderafdeling van katholieke atletiekvereniging 'Rood-Wit' en heeft als voornaamste doel het trainen voor de Vierdaagse in Nijmegen. Deze wandelclub is echter al-

leen toegankelijk voor de eigen katholieke leden. Men werkt er met een kilometer-boekje: na iedere wandelmars wordt de gelopen afstand door de leider ingeschreven. De tochten worden nu 'boekwandelings' genoemd en na een jaar krijgen de leden een medaille.

'De Antilopen' doen met succes mee aan de Vierdaagse, evenals L.P.S.V., de Leidse Politie Sportvereniging, en studentenvereniging Pro Patria. De Leidse kranten staan er vol van!

De L.P.S.V heeft de smaak te pakken gekregen en organiseert op zaterdag 19 september een 40 km afstandsmars waaraan iedereen kan deelnemen en waarvoor tevoren ook een serie oefenmarsen werd gehouden. Het *Leidsch Dagblad* kopt: "Een glorie-dag voor de wandelsport: uitstekend geslaagde afstandsmarsch der L.P.S.V. / Aan 289 deelnemers het herinneringskruis uitgereikt". Het was inderdaad een goed georganiseerde tocht, compleet met controleposten en verplichte pauzes, die als volgt eindigde: "(...) langs een zee van mensen werd het laatste deel afgelegd. Die tocht door de stad was een triomf, gelijk een 3-Octoberdag op zijn drukst. Duizenden verdrongen zich langs den weg, liepen voor de muziek uit of sloten zich achter den stoet aan en er was één aanhoudend gejuich, dat zich voortplantte van het Noordeinde (waar Bengaalsch vuur werd ontstoken) tot het politie-bureau."

Oproep: Bent u in het bezit van informatie over de Leidse wandelsport? Waren uw (over)grootouders lid van een oude wandelclub? Liggen er in een la nog foto's, wandelboekjes, medailles uit die tijd of van later (1930-heden)? Dan houd ik mij zeer aanbevolen om dit bij u in te zien, of om wellicht een en ander over te nemen. Uw reactie graag naar: promotie@oudleiden.nl.

Naar aanleiding van deze tocht wordt begin oktober 1931 de L.W.S.V. opgericht, de Leidsche wandelsportvereniging, die dezelfde maand al de eerste tocht organiseert. Leiden is helemaal om! De komende jaren komen en gaan talloze wandelsportverenigingen, met namen als W.E.G. (Wandel en geniet), D.E.S. (Door eendracht sterk) en E.M.M. (Eendracht maakt macht). Sommige zijn onafhankelijk, andere zijn onderafdelingen van een personeelsverenigingen van een bedrijf, zoals M.D.S.: Meelfabriek de Sleutels. Alle houden trainingsavonden en lopen in clubverband mee met eigen en elkaars wandeltochten. Van al deze clubs zal de L.W.S.V. tot ver na de Tweede Wereldoorlog een constante factor en club van betekenis blijven voor wandelend Leiden.

Annemieke Schumm

Annemieke Schumm is docente klassieke Talen op het Stedelijk Gymnasium in Leiden. Zij verzamelt naast Leidse wandelmedailles (de oudste is van 1932) ook bordjes, tegels, lepeltjes en kinderboeken van Leiden, vooral met het onderwerp '3 Oktober'. Op Instagram kunt u haar wat dit laatste betreft volgen: [leiden_3oktober1574](https://www.instagram.com/leiden_3oktober1574). Voor dit artikel deed ze onderzoek in het digitale krantenarchief van Erfgoed Leiden.

De geschiedenis herhaalt zich

Het was weer eens tijd voor het vervangen van mijn identiteitskaart en daarom had ik een afspraak op het stadhuis te Leiden. Daar aangekomen bleek mijn pasfoto niet aan de nieuwste normen te voldoen en ik werd er op uit gestuurd om een nieuwe te laten maken. Tegenover het stadhuis in de Breestraat zou ik wel een geschikte winkel kunnen vinden.

De fotowinkel was druk maar na even wachten werd ik geholpen. Of ik maar mee naar achteren wilde lopen waar de pasfoto-opstelling stond. Ik moest plaatsnemen op een draaikruk en de lampen om mij heen werden afgesteld. Ondertussen maakte ik een opmerking over de drukte waarop de winkelier zich beklaagde over de afnemende belangstelling voor fotografie. Zelfs pasfoto's zouden binnenkort wel eens op het stadhuis gemaakt kunnen worden en dan kon hij wel sluiten. De foto werd ondertussen gemaakt en de winkelier hield zich bezig met het afdrukken en vervolgens het bijknippen ervan zodat het in het kartonnen houterdje paste.

Ondertussen piekerde ik verder over de opmerkingen van de fotograaf. Een tijd geleden deed ik stamboomonderzoek naar een voor- en achternaamgenoot die rond 1900 naar Amerika was emigreerd. Zijn achterkleinkind had mijn website gevonden met daarop de stamboom van mijn familie. Daardoor geprikkeld had zij contact met mij opgenomen. Bij dat onderzoek was ik op de familie van Amerom uit Leiden gestuit waarvan een van de telgen een halfbroer bleek te zijn van mijn naamgenoot.

De opa van die halfbroer was de Leidse schilder Cornelis Hendrik van Amerom; hij leefde van 1804 tot 1875. Zijn belangrijkste bron van inkomsten op

latere leeftijd was het geven van tekenles en het portretschilderen. Hij had daartoe een atelier aan de Papengracht. Door de komst van de fotografie zag hij zijn inkomsten sterk dalen. Pogingen om over te gaan op de fotografie faalden en de opbrengsten bleven lager dan de investeringen.

Haagse Schouw bij Leiden (C.H. van Amerom 1804 - 1874)

Toen de winkelier klaar was en de rekening opmaakte meldde ik hem dat dezelfde geschiedenis zich zo'n anderhalve eeuw geleden ook moest hebben afgespeeld, wellicht niet ver van dit adres. Na betaald te hebben nam ik afscheid van een verbouwereerde man. Gelukkig werd hij snel weer afgeleid door andere klanten die geholpen wilden worden.

Ger Koper

De toekomst van het Werninkterrein

Al weer enkele jaren ligt het zogeheten Werninkterrein braak. Dit is een behoorlijk grote kavel, ingeklemd tussen de Rijn en de spoorlijn, aan het einde van de Amphoraweg, waar een betoncentrale heeft gezeten. Nu is het een braakliggend terrein van voornamelijk betonplaten, met langs de Rijn de voormalige directeurswoning.

Het gemeentebestuur wil er graag een woningbouwlocatie van maken en heeft een inspraakprocedure gevolgd om zich te laten inspireren. Het is een moeilijk te ontwikkelen bouwlocatie, want de ontsluiting is een probleem. Maar met een Rijksbijdrage gaat het wel lukken om te voorkomen dat de toekomstige bewoners geïsoleerd blijven. Al dat soort perikelen doen er voor de Historische Vereniging niet zo toe, maar voor ons was wel de vraag: zijn er erfgoedaspecten aan de locatie waar je rekening mee moet houden bij de verdere ontwikkeling?

Foto: Arie de Jong.

Zo op het oog is er niet veel te beleven aan dit gebied. De HVOL heeft een brief geschreven aan het college van B en W over de schaarse aspecten die vanuit erfgoed interessant zijn. De directeurswoning is wel interessant, maar de Adviescommissie raakte daar niet van onder de indruk. Eerder al schreven we een brief dat de ontwikkeling van dit terrein en de noodzakelijke ontsluiting de mogelijkheid

geven om de door de spoorlijn verbroken verbinding vanaf de Hoge Morsweg op de een of andere manier te herstellen.

Waar we verder aandacht voor hebben gevraagd is het op een of andere manier bij de inrichting van het gebied iets terug te laten komen van de industrie die er oorspronkelijk was gevestigd. Wat daarbij het meest in het oog loopt, waren de kalkovens die er in de eerste helft van de twintigste eeuw waren gevestigd. Zulke kalkovens trof je op veel meer plaatsen aan, ook rond Leiden. Overigens viel het terrein in die tijd nog binnen de gemeente Oegstgeest. Het werd pas na annexatie het grondgebied van Leiden.

Zulke kalkovens zijn indrukwekkende monumenten, maar ze zijn er niet of nauwelijks meer. Wie er eentje wil zien, moet op bezoek in Katwijk waar je er nog een exemplaar van aantreft, de enige in Zuid-Holland (zie foto). Onder de betonplaten zijn vermoedelijk wel resten aanwezig, maar als je er echt wat mee wilt, zou het een idee zijn in het gebied zo'n kalkoven weer op te metselen. Of zo'n bouwsel nog een bestemming kan krijgen, valt te betwijfelen, maar als monumentale herinnering aan wat ooit daar aanwezig was, kan het helpen omgevingskwaliteit te creëren. Op oude foto's kun je zien dat er ooit vijf kalkovens aanwezig waren op deze locatie.

Arie de Jong, Voorzitter van de Commissie Niet-beschermde Erfgoed

Rare ouderwetse lavasteenstraatnaamborden (slot)

Wie naar de Morskade gaat, ziet daar (op de hoek met de Bothastraat) een straatnaambordje Morskade (afgebeeld in het vorige OLN). Tegenover het spoorviaduct over de Lage Morsweg bij Njord (aan nr. 180) zit een bordje Morschweg. Op de hoek van de Middelweg zit een bordje Hooglandsekerk Koorsteeg, terwijl de officiële naam is: Hooglandsekerk-choorsteeg (zoals het bordje op de hoek met de Hooigracht ook toont). En op de hoek van de Oude Rijn zit in de Pelikaanstraat een bordje met de naam Bakkerssteeg (met twee s'en, want er is elders een Bakkersteeg met één s). Ook op de Sint Jacobsgracht is het niet pluis: aan de kant van de Jan van Houtkade zit een bordje met de correcte naam, maar op de hoek met de Raamsteeg zit er een met St. Jakobsgracht. In de Vogelenbuurt komen we het bordje Meezenstraat tegen en een paar meter verderop het correcte bordje met Mezenstraat. Wat denkt u van de bordjes met weggepoetste tekst (----- Munnikenstraat) en (----- Oosterstraat)?

Na de voltooiing van de wijk is voor beide het hieraan voorafgaande woord 'Verlengde' vervallen. En het schoonheidsfoutje in (DE IAAT DE KANTERSTRAAT) komt wat vreemd over. Vanwaar die haast Babylonische spraakverwarring?

Wat de 'foute' bordjes gemeenschappelijk hebben, is dat ze van lavasteen gemaakt zijn. Bordjes van dit materiaal werden populair na 1885, tot ze rond 1933 definitief te duur werden. Een kenmerk ervan is dat ze in de muur ingelaten zijn, vaak zelfs ingebroken in een bestaande muur, dus niet meteen bij de bouw van een nieuwe muur ingemetseld. Dat kon ook alleen bij nieuwbouw in nieuwe straten, dus in de uitbreidingsgebieden van de stad buiten de singels. En dan moest de hoogte (dikte) van de stenen en voegen dusdanig zijn dat die vrij precies overeenstemden met de standaardhoogte van de straatnaambordjes. Zou misschien bij nadere bestudering te zien moeten zijn of een bordje bij nieuwbouw netjes ingemetseld is dan wel in een al bestaande muur ingebroken, waardoor er stenen beschadigd raakten? Het inbreken lijkt uiterst zorgvuldig gebeurd te zijn, want beschadigde stenen (of voegen) zijn nergens te zien. Het bordje precies ingepast op hele steenhoogte (3 stuks) komt niet eens in de helft van het totale aantal voor en vergede dus vakmanschap van de metselaar.

In het recente boek *Straatnamen in Leiden. Een verhaal van zeven eeuwen* wordt het bordje Morschweg signaleerd (p. 70) en dieper ingegaan op Bakkerssteeg (p. 60), een naam die eeuwenlang tegelijk gebruikt werd met Pelikaanstraat, al was gevoelsmatig de Bakkerssteeg alleen het stukje ten zuiden van de Haarlemmerstraat en Pelikaanstraat het deel ten noorden daarvan. Vanwege de andere Bakkersteeg werd deze vanaf 1871 officieel met twee s'en geschreven. Toch bleef dat een bron van verwarring en dus werd in 1903 de naam Bakkerssteeg formeel vervangen door Pelikaanstraat, zodat over het bestaande bordje een nieuw aange-

bracht werd. Toen dit verwijderd werd, kwam het oude tevoorschijn, zij het wel deels flink verkleurd, wellicht vanwege de invloed van lijm.

Omdat die lavasteenbordjes inmiddels een soort monumentenwaarde gekregen hebben, worden die nu niet meer uitgebroken; er is zelfs niet eens een nieuw bordje dicht erbij geplaatst (laat staan eroverheen). In dat boek (p. 103) wordt nog een ander voorbeeld gegeven: bij de afbraak van panden aan de Van Hogendorpstraat werd een metalen bordje verwijderd en toen bleek de oude naam van vóór 1963 er nog te zitten: Gasstraat. Ook dat was een lavasteenbordje, dat door het aanbrengen van het nieuwe bordje gebroken was. In Middelburg, waar soortgelijke ont-hullingen werden gedaan, heeft men hiervoor zelfs het begrip 'monumenteren' ingevoerd.

De spelling waarin de straatnamen geschreven werden, was die van De Vries en Te Winkel, dus met heel vaak sch, dubbele klinkers (zoals Hooge en Heeren), en werd door de Spellingwet van 1947 wel niet dwingend veranderd, maar als gevolg daarvan werd deze aanpassing toch wel doorgevoerd. De eerste officiële spelling was die van onze Leidse hoogleraar Matthijs Siegenbeek uit 1804, maar in 1804 hadden alle straten in Leiden al een naam die al lang zo goed als uniform geschreven werd. Hoogstens werd de Breestraat toen nog als Breedestraat of zelfs Brêestraat geschreven, waarbij het accent aangeeft dat er een soort samentrekking is – vergelijkbaar met die bij de beroemdste voetbalclub uit Leiden, UVS, Uit Vriendschap Saâm, waarbij er eindeloos gediscussieerd is of de samentrekking 'samen' niet als Sâam of zelfs Sââm geschreven zou moeten worden.

Onze Leidse hoogleraar Mathias de Vries en zijn maatje Lammert te Winkel kwamen met een nieuwe spelling in 1864, die wel meteen in Vlaanderen ingevoerd werd, maar in Nederland officieel pas in 1883. Via de niet officieel geworden spelling-Kollewijn kwam minister Hendrik Pieter Marchant (1869-1956) in 1934 met een nieuwe spelling, waarbij de minst omstreden zaken uit de spelling-Kollewijn voor het onderwijs voorgeschreven werden. Daardoor leerden schoolkinderen bijvoorbeeld al dat Hooge Rijndijk met maar één o geschreven zou moeten worden.

Ook veel schrijvers en particulieren namen dit over, maar kranten slechts uiterst terughoudend en de overheid al helemaal niet. Dit leidde langzamerhand tot een spraakverwarring, waar pas bij de Spellingwet (of Spellingswet, zelfs daarover heerst verwarring) van 14 februari 1947 (Staatsblad H52) een eind aan gemaakt werd. Deze verplichtte ook de overheid de spelling-Marchant te gebruiken (al duurde dat vaak nog tot 1 september 1955). Er gold echter nog steeds een uitzondering voor namen. Bij familienamen spreekt dat haast vanzelf, maar er gingen ook stemmen op om de schrijfwijze van plaatsen als Hindeloopen, 's-Hertogenbosch (en Den Bosch) en Monnickendam aan de nieuwe regels aan te passen. Dit kwam er uiteindelijk niet door, maar over straatnamen konden de plaatselijke besturen beslissen. Nadat door klachten in de kranten hierop aangedrongen werd, ging het College van Burgemeester en Wethouders, dat hiervoor verantwoordelijk was, door de bocht. Bij besluit van B en W van 5 april 1949, met als onderwerp 'Wijziging straatnamen in verband met nieuwe spelling', vond de aanpassing plaats. Bij het bordje van de Morschkade is goed te zien dat

er vier gaatjes net buiten het bordje geboord zijn en aan twee roeststrepen is af te lezen dat er een metalen bordje overheen is aangebracht, met uiteraard in de nieuwe spelling Morskade.

Dit zal wel in 1949 of een van de volgende jaren gebeurd zijn. En dat is toen dus bij alle (althans toch wel de meeste) lavastenen bordjes gebeurd, en natuurlijk bij veel metalen bordjes, al waren die gemakkelijker los te schroeven of anderszins te vervangen door nieuwe.

Bij de spellingsherzieningen van 1995 en 2005 werd ook weer een uitzondering gemaakt voor de spelling van straatnamen. Door de gemeente is besloten die spelling dan ook niet aan te passen. Van een verandering in straatnamen wordt niet iedereen blij, zeker niet als dat leidt tot aanpassing van briefpapier en dergelijke. Daardoor is ons een schrijfwijze als Kaardensteeg of Lindenstraat bespaard, ook al wordt die elders wel zo geschreven – tot meerdere wanhoop van eenvoudige lieden.

De nieuwe straatnaambordjes die na 2017 in de binnenstad waar mogelijk alle oude bordjes vervangen hebben, lijken sterk op de lavastenen bordjes; zelfs het witte randje eromheen is overgenomen. Nieuw is de toevoeging van het onderschrift met verklarende tekst. Wellicht kunnen we ervan spreken dat ze ‘school gemaakt hebben’. Dat zullen de makers uit 1885 en later toch wel niet hebben kunnen bevroeden...

Wat de inventarisatie van de lavastenenstraatnaamborden betreft, waarvoor in de twee vorige afleveringen oproepen gedaan werden: deze is inmiddels zo goed als voltooid en heeft tot nu toe meer dan 150 stuks opgeleverd. Het was soms heel verrassend en zelfs een beetje verslavend om ook de minder bekende delen van de stad te bezoeken (nazoecken op Google-maps bleek trouwens ook leuk).

Piet de Baar en Thijs de Vries
Commissie Geveltekens

Maarten Mentzel, Commissie Historisch Karakter van de Stad

Wanneer en waarom werd je lid van HVOL?

"Ik ben opgegroeid in Dordrecht, ik woonde in de mooie binnenstad bij de havens en bij de rivier. Ik heb er geroeid – het botenhuis lag in de monumentale Nieuwe Haven – over de Merwede, de Noord, de Oude Maas en het Wantij. In Amsterdam studeerde ik, weer een monumentale stad dus. Zo kreeg ik, Leidenaar sedert 1987, steeds meer belangstelling voor de geschiedenis van de monumenten van Leiden. De eerste keer dat ik HVOL-lid werd, was tijdens een Open Monumentendag. De voorzitter van de vereniging klampte me enthousiast aan op het Pieterskerkhof, waar toen de stalletjes stonden. Nee zeggen was onmogelijk. Dat was in 1995. Maar blijkbaar heb ik het lidmaatschap laten versloffen. De tweede keer was in 2017, het jaar dat de kunststroming De Stijl centraal stond. Ik was op bezoek bij een oude vriend, die uit zijn raam bij het Gravensteen op het schaalmodel Maison d'Artiste van Theo van Doesburg keek. Op Leo's tafel lag het Jaarboek 2017, met op de omslag 'Vier glas-in-lood bovenlichten' van dit huis, die zich in museum De Lakenhal bevinden. 'Ben jij lid van HVOL?' vroeg ik hem. 'Natuurlijk, dat ben je gewoon,' antwoordde Leo. Ik werd dus opnieuw lid. Mijn eerste activiteit was het bezoeken van de Jan van Houtlezing, uitgesproken door Willem Otterspeer in de prachtige Lokhorstkerk."

Wat doe je zoal bij HVOL?

"Het Jaarboekje kreeg ik in de bus. De doorwrochte artikelen schrokken me in eerste instantie wat af. Maar achterin zag ik dat je ook wat kon doen binnen de vereniging en dat leek me wel wat. Ik meldde me aan voor de Commissie Communicatie. Dat bleek een goede keus."

En nu ben je in een andere commissie actief geworden.

"Dat klopt. Ik wilde wat meer inhoudelijk met het monumentale karakter van Leiden in aanraking komen. Juist de spanning die er tussen monumentenbescherming en stadsontwikkeling bestaat en de invalshoek 'ruimtelijke kwaliteit' interesseren me zeer. In de Commissie Historisch Karakter van de Stad loopt de agenda over van deze problematiek."

Heb je nog een suggestie voor de vereniging?

"Ja zeker! HVOL speelt een belangrijke rol in het samenbrengen van Leidenaren die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van de stad. Lezingen, wandelingen, actieve werkgroepen en commissies, publicaties en reacties richting het politieke domein zijn mijns inziens allemaal erg waardevol. Wat ik de vereniging toewens is dat haar leden kunnen participeren in een Kunstencentrum, een plek/huis waar de leden elkaar kunnen ontmoeten en waar ze van cultuur in brede zin kunnen genieten. In Vlaanderen zijn die mogelijkheden er volop."

Welke vrijwilliger moeten we volgende keer uitlichten?

"Ik denk aan Judith van Hoogdalem, die als lid van de Commissie Niet-beschermd Erfgoed heel goed thuis is in architectuurgeschiedenis."

Marleen Hogendoorn

De verzooing van de binnenstad

Gaat u er niet meteen vanuit dat hoogbouw wethouder Fleur Spijker geen enkel tegenspel krijgt als zij in het college van B en W haar megalomane plannen voor buitenmaatse woonkolossen presenteert. Ik denk zelf dat burgemeester Henri Lenferink flink stelling neemt tegen alle woontorens die ons historisch stadsgezicht verpesten. Een jaar of wat geleden heeft de burgemeester immers nog een paviljoen-eigenaar op de Beestenmarkt aangeschreven omdat zijn windscherm tien centimeter te hoog was.

Nu zult u zeggen: dat was toen, en tegenover het station staan inmiddels een paar woontorens die 70 meter de lucht inprikken zodat ze goed zichtbaar zijn achter de monumentale gevelrij aan de Beestenmarkt. Toegegeven: daar heb ik Lenferink dan weer nooit over gehoord. Het is natuurlijk ook niet helemaal zijn pakkie-an, die woontorens voor gefortuneerde mensen die graag op het gepeupel neerkijken.

Onder verantwoordelijkheid van de burgemeester wordt al wel een jaar of tien gewerkt aan duidelijke regels voor terrassen in Leiden. Die zijn na veel gebakkelei een paar jaar geleden vastgesteld, daarna weer versoepeld, en toen weer aangescherpt om vervolgens niet te worden gehandhaafd. Veel flauwekul-regels zijn geschrapt, toch is nog altijd een stapeltje A4-tjes nodig om de hoogte van windschermen en de diameter van parasols nauwkeurig te omschrijven. De burgemeester waarschuwde ook meermaals dat de overheid kapitaal heeft gestoken in de verfraaiing van de binnenstad en dat lelijke terrassen dus niet getolereerd worden.

Allemaal loze woorden. Wie drie stappen buiten het stadhuis zet ziet hoe harteloos met het hart van monumentenstad Leiden wordt omgesprongen. Kijk naar het pleintje aan de voet van de Burchtheuvel, omringd door monumenten, voor tientallen miljoenen gerestaureerd. Er had zich daar van de zomer een terras genesteld dat pijn deed aan de ogen. Zodra u de toegangspoort aan de Nieuwstraat passeerde u weet wel, met die fiere leeuw bovenop, schreeuwde de lelijkheid u tegemoet. Een terrasafrostering van brandhout, rijen met lege olievaten, tientallen lelijke reclamebordjes die het gietijzeren toegangshek met de beschilderde wapenschilden overschreeuwden. En dan zwijg ik nog maar over de plastic bloemen en andere kleine zoi die was verstrooid over het lieflijke pleintje. Ik wil best geloven dat het allemaal goed bedoelde gezelligheid is. Maar hier wil een Leidenaar die houdt van z'n stad nog niet dood gevonden worden.

Of kijk naar de troep bij de Visbrug waar de onderdoorgang voor voetgangers wordt versperd door pallets, vuilcontainers en loshangende elektrische bedrading. Maar het kan nog erger: de Koornbrug, als overbouwde brug uniek in Noord-Europa, een van de fraaiste monumenten van Leiden, die is gedegradeerd tot overkapte fietsenstalling en opslag voor overtollige horecazooi. Op elke hoek van het monument staat troep.

Die zooi valt natuurlijk niet alleen Lenferink aan te rekenen. Welnee. Het hele college van B en W speelt, als ze het stadhuis uitkomt, voor blindemannetje. Misschien kan mevrouw Lenferink de burgervader eens goed wakker schudden en hem een bril aanreiken. Want als hij de ravage in de buurt van het stadhuis niet ziet kun je van geen horeca-ondernemer verwachten dat-ie met een meetlint langs zijn windschermen gaat en zich afvraagt of de gemeente de kleur van zijn terrasstoeltjes wel apprecieert.

Neem ik dat de horeca-ondernemers kwalijk? Eigenlijk helemaal niet. Die hebben in moeilijke tijden een tent te runnen en moeten hun rotzooi toch ergens kwijt, al zouden sommigen daarin wat minder onverschillig te werk kunnen gaan. Maar horeca-ondernemers snappen best dat terrassen in de binnenstad aan bepaalde regels moeten voldoen. Verreweg de meeste terrassen zien er ook fatsoenlijk uit. De lacionieke houding van sommige horeca-ondernemers is een rechtstreeks gevolg van de lakse aanpak van de burgemeester.

Wie grenzen wil stellen moet duidelijk en consequent zijn. Het terrasbeleid is al tien jaar wanordelijk en inconsequent. Een aaneenschakeling van gedoog- en

proefperiodes, treuzelen, vertragen, ritselen en aanrommelen. Het resultaat van gemakzucht, achteloosheid en onverschilligheid. Lenferink is er in tien jaar tijd niet eens in geslaagd de verrommelde status quo te handhaven. Het is alleen maar erger geworden. Zo'n terras bij De Burcht is het rendement van een decennium halfslachtig beleid. Welbeschouwd werkt deze burgemeester al tien jaar gestaag door aan de verzooiing van de binnenstad. Van de Morspoort tot de Zijlpoort, van de Burcht tot de Koornbrug, monumentenstad Leiden is gereduceerd tot een decor voor de Heilige Horeca.

Jan Rijdsdam

Lotte Bons en Hans van der Veen

Stadswandeling is een rubriek in *Oud Leiden Nieuws*, waarin een ouder en een jonger lid van de vereniging langs voor hun belangrijke plekken in de stad lopen en herinneringen ophalen.

op de Hoge Rijndijk, maar ontmoetten elkaar bij deze wandeling voor het eerst. We beginnen bij molen De Put.

Molen de Put

Lotte: "Deze plek herinner ik me vanaf het begin dat ik in Leiden woonde. Als ik van mijn ouders kwam en naar Leiden terugreisde was dit vanuit de trein over de spoorbrug mijn uitzicht op de Molen, over het Galgewater, naar de oude stad. Dan dacht ik: 'Ja we zijn er weer'. Later ontdekte ik natuurlijk pas hoe historisch het was met de Stadstimmerwerf. Ik vind

Lotte Bons (34) is geboren in Eerbeek, kwam op haar 18de in Leiden aan, studeerde geschiedenis en woonde in de studentenflat aan de Klikspaanweg. Schreef haar scripties over Leidens Ontzet en Leiden in de Gouden Eeuw. Ze werkte zeven jaar als docent op het Bonaventura College aan de Burggravenlaan en nu bij het trainings- en adviesbureau To Know How.

Hans van der Veen (74), geboren in Jouwert, kwam op zijn 18de in Leiden aan, studeerde Duits en woonde in de Hartesteeg. Hij werkte 38 jaar als docent op het toenmalige Louise de de Coligny, nu het Da Vinci College en vertaalt sinds zijn pensionering Nederlandse dichters naar het Duits.

Lotte en Hans zijn sinds enkele weken overburen,

dat zo'n mooi pand en het idee dat er gewoon een stadstimmerman was die hier woonde en dat de boten hier het hout over de Rijn aanvoerden. Ik heb nooit uitgezocht of het ook precies zo was, zo stelde ik het me voor in de Gouden eeuw. Dat is toch schitterend. Als ik door het dorp van mijn ouders fiets, door de bossen en langs de IJssel vind ik het ook prachtig, maar hier heb ik nog steeds de verwondering over hoe mooi het is. Ik heb vaak als ik bij Van Engelen op het terras zat oud-Leidenaars horen zeggen: 'Het is nu mooi meisje, maar in de jaren tachtig!'"

Hans: "Ik stoor me wel meteen aan die Friese vlag op het witte huis daar, want die hangt ondersteboven.

Doelensteeg

Lotte: We lopen nu naar het Gerecht, naar het kofiehuisje, waar ik eindeloos heb zitten studeren. Dat was echt mijn tweede woonkamer. Het is er heel rustig, er is ook geen muziek en de omgeving is zo oud, zo'n wirwar aan bouwstijlen: prachtig. Hier in de Pieterswijk hebben die huizen vaak ook heel grote binnentuinen, waar je als voorbijganger geen idee van hebt. Je kunt er met Google Maps wel iets van zien, maar ik zou ze natuurlijk graag eens echt bezoeken. Hier links is de Schoolsteeg, een straatje dat heel veel mensen niet kennen, maar daar liep ik dan doorheen op weg naar mijn kamer op de Breestraat."

Van der Werfpark

Hans: "In 1807 was hier de ramp. 87.000 pond buskruit ging in een keer de lucht in. Men weet nog steeds niet wie het gedaan heeft, maar ik heb

De Groenhazengracht

Lotte: "Als student zat ik in de UB mijn scripties te schrijven en ik woonde toen op de Breestraat, en als ik daar heen ging of terugliep kwam ik altijd langs Us Bertus. Dat is natuurlijk de lekkerste Friese bakker die er is. Toen hoorde ik ook dat dit vroeger een beetje de rossige buurt was en begreep ik opeens waarom, want het Arsenaal was toen natuurlijk ook nog echt het Arsenaal. Ik hoorde ook dat hier het laatste stukje open riool lag in de jaren tachtig. Die verhalen ken ik van Rudi van Maanen, daar heb ik college bij gelopen."

Hans: "Zie je dat roze huis daar, het Groene Haasje? Dat was een mooie, jonge sekswerker en die woonde in dat bordeel daar. De soldaten hoefden alleen maar over te steken. Zelfs als ze een half uurtje verlof hadden, dan was het zo gepiept. Ze waren niet te houden."

gehoord van iemand die veel van Leiden weet dat het zoontje van de schipper en de kokkie gevaarlijke spelletjes met vuur hebben gedaan. 151 doden en 210 huizen gingen eraan en alles was hier kaal geslagen. Maar het heeft zich toch ten goede gekeerd, want we hebben er een heel mooi park aan over gehouden. Dat ging niet van de ene dag op de andere. Het is van alles geweest, ook een exercitierrein van de Doelenkazerne. Lodewijk Napoleon, was de Nederlandse taal niet helemaal machtig, hij noemde zich 'konijn van Olland'. Die heeft hier veel goed gedaan en Leiden na de ramp tien jaar lang belastingvrijdom gegeven."

Lotte: "Er wordt wel gezegd dat hij de eerste monarch was die echt naar het volk toeging, zeg maar zoals koningin Beatrix naar de Bijlmercamp. Dat was vroeger helemaal geen gebruik."

Hartesteeg 2a

Hans: "Hier op de hoek Nieuwe Rijn en Hartesteeg staat het roemruchte pand Hartesteeg 2a. In 1965 kwam ik hier in dit pand op kamers wonen boven de meubelwinkel van Hulshof. We woonden er op twee etages met 25 jongens en op elke etage had je een plee, twee wasbakken en een douche. Aan de overkant, tegenover mijn raam, woonde een oude hoer die door de klanten van het cafe ernaast, café Jantje van Leiden, het Roompotje genoemd.

Hogewoerd 63

Hans: "We gaan nu naar Hogewoerd 63. Kijk hier bij de oversteek van de Hooigracht naar de Nieuwe Rijn zien we op de hoek de eerste van drie plaquettes ter herinnering aan Piet Paaltjens. Hier zie je de eerste strofe van het gedicht, de tweede vind je bij Het Haagse Schouw.

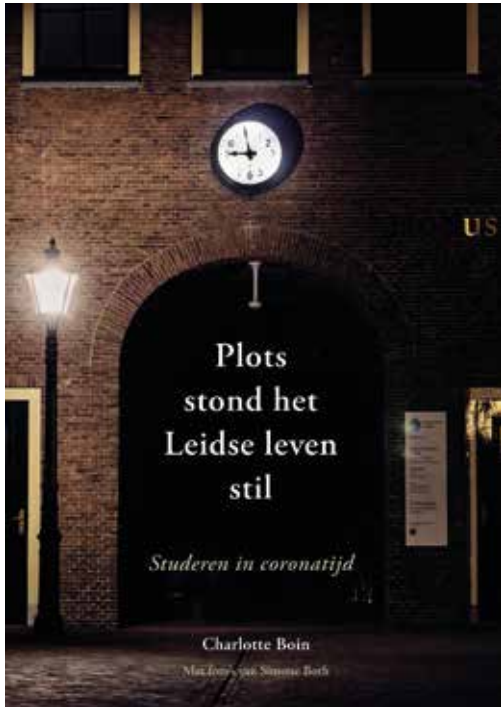
*Op het hoekje van de Nieuwe Rijn, daar
zwoer hij dat hij zijn leven lang mijn boezemvriend zou zijn*

Kijk we kunnen hier in het portiekje staan met een mooi uitzicht op het pand van Piet Paaltjens. Een jaar of zes geleden mocht ik in het kader van Monumentendag mensen hiernaast rond leiden in de oude Wijnkoperij Maat. Ik zag toen op een binnenplaatsje zo'n ouderwetse plonsplee. Die heb ik toen tot Piet Paaltjens-plee gedoopt. Het pand ernaast met de gevelsteen, daar heeft Piet Paaltjens van 1852 tot 1858 gewoond. Het was toen helemaal verloederd, maar het is stukje bij beetje mooi opgeknapt. Hij heeft zich laten verhangen. Zijn Leidse tijd vond hij zijn mooiste tijd."

Ton van Brussel

Studentenleven tijdens de pandemie

Hoe je tijdens zo'n lockdown naar de kapper kon verlangen. Hoe de avondklok voelde. Hoe laat die ook alweer inging. We zijn het allemaal alweer bijna vergeten. Want zo wendbaar als we bleken te zijn toen de coronapandemie ons raakte, zo soepel gingen we afgelopen zomer ook weer terug naar normaal. We doen allang weer boodschappen zonder mondkapje. Wie nu afstudeert kan gewoon een feestje geven.

Om veel vast te leggen van hoe het er in dat eerste, onwerkelijke coronajaar aan toeging op de universiteit en in het studentenleven, schreef Charlotte Boin het boek *Plots stond het Leidse leven stil*. Zelf studeert ze in Rotterdam, maar ze groeide op in Leiden. De bundel bestaat uit interviews met veertig mensen: docenten, studenten, verenigings-, stads- en universiteitsbestuurders.

Aardig om te merken is hoe al hun verhalen je terugvoeren naar eigen ervaringen uit die tijd. De afspraken die in studentenhuizen werden gemaakt om de contacten te beperken. De pogingen om tot een handige dagindeling te komen in het gezin van universitair docent Nadia Bouras, waar plotseling thuis werd gewerkt én schoolgegaan. Hoe ze dus aan dezelfde tafel dagelijks haar kinderen én haar studenten les gaf. De voordelen en de vermoeienissen van het online vergaderen. We kregen er in maart 2020 massaal mee te maken en komen daarvoor al lezend steeds herkenbare overwegingen en gevoelens tegen.

Voor een deel hebben we daar nog steeds elke dag mee te maken. Want dat is het gekke aan het boek: het biedt een terugblik, maar op iets dat nog niet helemaal voorbij is. De interviews hield Boin in april, mei en juni van dit jaar. Dat was een fase van optimisme. We mochten weer naar het terras, de vaccinaties liepen als een trein. De zomer kwam eraan, en daarna, in het nieuwe collegejaar, zou alles vermoedelijk weer normaal zijn.

Maar nee. Al aan het begin van de zomer, en juist onder studenten, kregen we de 'Dansen met Janssen'-golf. Versoepelingen werden rap teruggedraaid. En in het lopende studiejaar zijn er bijvoorbeeld nog altijd geen massale hoorcolleges. Als in het boek de bestuurders van Njord en Minerva de kennismakingstijd van 2020 omschrijven als een zeer uitzonderlijke, met een lichte eerstejaars die veel online en in kleine groepjes heeft moeten

doen, weten we nu dat er nog zo'n lichtung achteraan gekomen is. Het is begin november, en we zijn in afwachting van nieuwe maatregelen. Terugkijken op corona is nog even niet aan de orde.

Toch is dat geen reden om dit boek als prematuur te kwalificeren. Ook die momenten van optimisme kenmerken onze omgang met deze pandemie. Hoe vaak hebben we niet gedacht dat we "er bijna waren"? Want de scholen mochten weer open, de IC's liepen leeg of het vaccin kwam eraan: dan zou het ergste leed wel geleden zijn. Daarop volgden steevast tegenvallers, bijgestelde verwachtingen, sombere scenario's. En vervolgens altijd ook wel weer lichtpuntjes. Onder meer in ons gedrag. Want dat het menigeen lukte om wat harder te werken, of juist om genoeg te nemen met iets minder productiviteit, om creatief met nieuwe beperkingen om te gaan, in een vanzelfsprekende saamhorigheid: dat is een rode draad die in alle verhalen terugkomt en die typerend zal blijven voor die eerste coronaperiode.

Op twee pagina's aan het eind van het boek staan een paar vragen aan de lezer. Die kan zo de eigen herinneringen, lessen, coronahobby's of andere gedenkwaardige details vastleggen. Voorbarig of niet, zo krijg je hoe dan ook een veelzeggende momentopname uit een unieke periode. Al gaat het in deze bundel nauwelijks over corona zelf. Er komt geen patiënt of arts aan het woord. De vriendin van een van de geïnterviewden (Volkskrantredacteur Maarten Keulemans) heeft corona gehad, veel dichterbij komt de ziekte niet. De focus ligt op hoe de universitaire wereld zich voelde en gedroeg onder de maatregelen.

Je komt als lezer vanzelf ook veel te weten over het academisch leven in al zijn facetten. De pedel vertelt hoe hij zijn werkzaamheden aanpast en welke Leidse tradities er op het spel staan als ceremonies digitaal moeten. Maar ook hoe hij verwacht dat het

na corona afgelopen zal zijn met de gewoonte om iemand desnoods vanuit Sydney of Boston in te vliegen om drie kwartier opponent bij een promotie te zijn. Dat kan namelijk wél net zo goed digitaal. Of beter zelfs: er is al een gelivestreamde promotie geweest met vijfhonderd kijkers. Die hadden nooit in het Academiegebouw gepast.

Zo lezen we ook hoe de dispuutsvorming bij Quintus ongeveer in zijn werk gaat. Hoe belangrijk de studentenverenigingen hun liederen vinden voor hun identiteit. En dat er universitair docenten zijn die fysiek onderwijs prefereren omdat ze hun studenten 'willen kunnen ruiken'.

Een vrolijke anekdote is die van burgemeester Henri Lenferink. Toen in het hele land demonstraties werden georganiseerd tegen de coronamaatregelen, waarbij de verzetsleiders hun acties omschreven als "koffie drinken", besloten in Leiden de politie en jongerenwerk dat ze klaar zouden staan met potten koffie. Op het afgesproken tijdstip op de Beestenmarkt kwamen welgeteld drie demonstranten opdagen.

Ontluisterend is het relaas van Sebe Myeni, onderzoeker bij de afdeling Moleculaire Virologie in het LUMC, die vertelt hoe academische competitie werkt. Voor je wetenschappelijke carrière tellen vooral je eigen publicaties. Dus onderzoekers als zij, die alles uit hun handen lieten vallen om lange dagen en weekends in het lab aan coronavaccins te werken, hebben nu een gat in hun cv. Ze heeft er geen spijt van. Myeni voelde zich verantwoordelijk tegenover de samenleving om zich aan vaccinontwikkeling te wijden, zegt ze. "Het was een prachtige tijd wat samenwerking betreft. Er was een groter goed. Ik ben blij dat ik een bijdrage heb kunnen leveren. Maar zo'n jaar weg van eigen onderzoek heeft een ontsporend effect op een carrière. Het is afwachten of er gratie verleend zal worden aan de wetenschappers die aan vaccins hebben gewerkt."

Dat vraagt om een vervolg als we over een paar jaar opnieuw terugkijken. Dan weten we ook welke voorspellingen over hybride onderwijs zijn uitgekomen en of er misschien toch academische of verenigingstradities verloren zijn gegaan. Voor wie zich nog steeds afvraagt hoe laat de avondklok ook alweer inging: het antwoord staat op het omslag.

Plots stond het Leidse leven stil – Studeren in coronatijd – Charlotte Boin, fotografie: Simone Both – uitgeverij Verse Lucht – 200 pagina's – verkoopprijs: 20 euro

Job de Kruijff

Hoe Rijnland werd wat het is geworden

Wie waren de Kelten en waar kwamen ze vandaan? De verleiding is groot om Kelten te associëren met Asterix en Obelix, de avontuurlijke telgen van een Keltische stam in Gallië die voortdurend overhoop ligt met de Romeinen. Maar dat gaan we niet doen. Interessanter is het historische feit dat de Kelten omstreeks 500 v. Chr. ook onze regio hebben aangedaan. Ze woonden in Leiden-Stevenshof, ze hadden een nederzetting in het noorden van Rijnsburg tussen de Vinkenweg en de Voorhousterweg, en een heiligdom langs de Haarlemmerstraatweg in Oegstgeest, niet ver van het bekende Groene Kerkje.

De Kelten waren geen volk, maar vormden verschillende groepen die zich kenmerkten door een gemeenschappelijke taal en cultuur. Ze verspreidden zich zonder noemenswaardige oorlogvoering als een olievlek over Zuidwest-Europa, van Spanje tot Nederland en van Ierland tot Zwitserland. In de tweede helft van de ijzertijd vestigden ze zich in Rijnland, globaal het gebied tussen Noordwijk en Wassenaar, de kust en Alphen aan den Rijn. Hun aanwezigheid wordt uitvoerig beschreven in Rijnland in de donkere eeuwen van Freek Lugt, een historisch overzicht van de middensteentijd, circa 5000 v. Chr. tot het ontstaan van het graafschap halverwege de middeleeuwen, rond het jaar 1000. Het boek vormt een rijke bron van informatie over een geschiedenis die we nog onvoldoende kennen.

Die geschiedenis begint bij de kust – Katwijk, Noordwijk, Wassenaar – waar Rijnland zo'n zes-

duizend jaar geleden uit de Noordzee verrees. Het land spelde aan, verwaaide, werd afgebroken en opgebouwd door de zee. Aan weerskanten van de Oude Rijn ontstonden strandwallen waarop gaandeweg steeds meer mensen gingen wonen. De kustlijn verplaatste zich. De Oude Rijn, die eertijds grote massa's water afvoerde naar zee en omgekeerd veel zeewater het land binnenliet, zou uiteindelijk verzanden.

In zijn boek beschrijft Lugt de opeenvolgende bewoners van Rijnland, hun bewoning, bezigheden en wat ze ons hebben nagelaten. Dan gaat het onder anderen over de Kelten, Bataven, Cananefaten, andere Germanen, Romeinen, Saksen, Friezen, Franken, Warnen en Vikingen. Veel aandacht is er voor de Romeinen en hun forten langs de limes, de noordelijke grens van het Romeinse rijk langs de Oude Rijn: Lugdunum Batavorum (Katwijk), Praetorium Agrippinae (Valkenburg), Matilo (Leiden) Albaniana (Alphen aan den Rijn) en Nigrum Pullum (Zwammerdam). Ook het ontstaan van Leiden wordt uitgebreid belicht.

Het boek eindigt met de ontginning van het land rondom de Oude Rijn omstreeks de elfde eeuw, waar de burggraaf Jacob van Leiden een belangrijk aandeel in had. De auteur onderscheidt zich door een nijvere precisie en volledigheid, waardoor zijn boek bijna de allure van een proefschrift heeft gekregen. Bij de uitvoerige hoofdstukken over de Franken (vanaf de zesde eeuw) wordt dat een probleem voor de leesbaarheid als de lezer begint te verdwalen in een woud vol onuitsprekbare namen waarmee de verschillende generaties worden gemarkeerd: Theoderik, Chlodomer, Childibert, Chlotarius. Hermanfred, Theodechilde, Radigis, etc.

Er kleeft overigens nog iets merkwaardigs aan dit boek. In zijn introductie schrijft Lugt over "de verlichte denkers" van de renaissance die zich neerbuigend uitlieten over de middeleeuwen, een tijdvak dat in hun ogen vervuld was van "armoede, ziekte en oorlog, en zonder cultuur of wetenschap". Nog droeviger, schrijft Lugt, was het gesteld in de vroege middeleeuwen. Hij noemt deze periode "donkere eeuwen", een predikaat dat ten onrechte in de titel van het boek is opgenomen. Met deze titel wordt namelijk niet alleen afbreuk gedaan aan bijvoorbeeld de bloeiende Romeinse periode. Hij valt ook niet te rijmen met wat het Rijksmuseum van Oudheden op zijn website schrijft. Namelijk dit: "Over de middeleeuwen (ca. 400-1500 na Chr.) heersen veel misverstanden en vooroordelen. Het zou bijvoorbeeld een tijd van onrust en verval zijn na de ondergang van het Romeinse Rijk: de 'donkere middeleeuwen.'"

In werkelijkheid gingen de ontwikkelingen van weleer tijdens de middeleeuwen gewoon door. Het was het een tijd van voortgaande beschaving. Archeologen en historici beschouwen de vroege middeleeuwen inmiddels zelfs als een van de rijkste periodes uit de Nederlandse geschiedenis, met een uitgebreid handelsnetwerk, sterke koningen, relatief gezonde mensen, fraaie manuscripten en indrukwekkende kunst. Waarvan akte.

Rijnland in de donkere eeuwen – Van de komst van de Kelten tot het ontstaan van het graafschap – Freek Lugt – uitgeverij Primavera Pers – 304 pagina's – verkoopprijs 34,50 euro

Willem Wirtz

Leiden'sweg

Theo Gijzenij, fervent lid van de HVOL, staat bekend als 'Leiden-gek' en 'geschiedenis-freak'. Op zaterdag 9 oktober overhandigde hij in speeltuin Vogelwijk het eerste exemplaar van zijn magnum opus over de geschiedenis van Leiden aan burgemeester Lenferink.

Het boek bespreekt in vijfendertig beeldend geschreven (en soms zelfs smeulige) hoofdstukken alle facetten van de Leidse geschiedenis. Gijzenij gaat niet alleen in op verschillende perioden, maar besteedt ook uitgebreid aandacht aan prominente Leidse burgers, hofjes, bruggen, molens en kerken. Zelfs huisdieren, zwanen, ganzen en eenden krijgen een plaats in het rijke verhaal.

Het boek is ten slotte verlevendigd met eigentijdse voetnoten ('wist-je-dat-jûh's), die de grootsheid van de sleutelstad en haar verleden onderstrepen. Zo zijn de bakstenen van het Gravensteen waarschijnlijk de oudste van het land en is de Pieterskerk een van de oudste gotische gebouwen. Heel misschien is Leiden zelfs wel de stad met de oudste stadsrechten.

Wanneer je er, met Gijzenij, van overtuigd bent dat er niets boven Leiden gaat, maar nog niet iedereen in je omgeving hebt weten te overtuigen, dan biedt *Leiden'sweg* de argumenten die je nodig hebt, en meer.

Leiden'sweg: Leiden zoals u het nog niet kent – Theo Gijzenij – 428 pagina's – te bestellen via: liescm@hotmail.com – Verkoopprijs 23,95 euro

De Juta-kinderen

De Nederlands/Canadese vertaalster Mary Eggermont-Molenaar publiceerde twee jaar geleden

een boek over haar vriendin Eva Biesheuvel en raakte geïnteresseerd in de geschiedenis van Sunny Home, het gelijknamige huis dat Eva met haar man, de schrijver Maarten Biesheuvel, bewoonde.

Esther Roelofs Juta, dochter van een Leidse wethouder, kocht het houten huis in 1920 als bouwpaak. In *De Juta-kinderen* beschrijft Mary Eggermont de familiegeschiedenis, daartoe mede aangezet door het verhaal dat Lodewijk Kallenberg in het digitale grafboek van de begraafplaats Groenesteeg schreef.

De Jutakinderen – Van Sunny Home tot een bunker in Berlijn – Mary Eggermont-Molenaar – Uitgeverij Ginkgo – 206 pagina's – verkoopprijs 25 euro

Het Fuchsenboek

Het Fuchsenboek is de geschiedenis van de Zwitserse garznzoenssoldaat Samuel Fuchs die in 1781 in Leiden gelegerd was en er twee jaar later trouwde met Jacomijntje Holsterman. Zijn nazaat Adriaan Fuchs raakte eind jaren tachtig op een reünie van de Aalmarktschool, die hij als jongetje bezocht, in gesprek met zijn oud-klasgenootje Lida van Weerlee. Zij vertelde hem het verhaal van Samuel Fuchs dat zij als vrijwilligster bij Erfgoed Leiden en Omstreken kende. In het boek geven de auteurs een overzicht van de stamboom en kleuren deze in met de achterhaalde lotgevallen van een boerenfamilie die eeuwenlang met de stad verbonden is gebleven.

Het Fuchsenboek – Inge Marks Fuchs en Adriaan Fuchs – 168 pagina's – verkrijgbaar bij boekhandel De Kler – verkoopprijs 20 euro

In de schaduw van Amsterdam? Scènes uit de Leidse kraakgeschiedenis

JAN VAN HOUT-LEZING DOOR BART VAN DER STEEN

ZONDAG 12 DECMEBER 14.30 UUR, TUINZAAL GRAND CAFE DE BURCHT

INLOOP VANAF 14.00 UUR

Wat hebben Kattemie en Rubberen Robbie met elkaar gemeen? Ze waren beiden Leidse krakers. Hoewel het fenomeen 'kraken' vooral wordt geassocieerd met Amsterdam, rellen en punkmuziek, heeft ook Leiden een rijke kraakgeschiedenis, die nog maar weinig aandacht heeft gekregen. Dat is des te opvallender omdat kraakacties invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de stad. Een kraak- en ontruimingsactie in het Waardgracht-Zijlsingelgebied gaf in 1969 het startschot voor een stedelijke huurdersbeweging die de hele jaren zeventig doordenderde. Uiteindelijk moest zelfs de regering zich ermee bemoeien.

Krakers worden vaak gezien als hoofdstedelijke jongeren, maar Leiden toont een ander beeld. Onder de krakers bevonden zich jonge stellen, ouderen, arbeidsmigranten, winkeliers, ZZP'ers en zelfs autoslopers. Zij hadden allemaal andere doelen, plannen en eisen, en de autoriteiten reageerden daar telkens anders op. Wie waren de Leidse krakers, wat dreef hen en wat wisten zij te bereiken? En hoe reageerden het stadsbestuur, de politie en omstanders op hun actie? Op basis van uitvoerig onderzoek en een grote set anekdotes zal historicus Bart van der Steen deze vragen beantwoorden.

Aanmelding vooraf voor deze lezing is niet nodig, belangstellenden zijn van harte welkom. Om de risico's van uw deelname voor veiligheid en gezondheid zo beperkt mogelijk te houden, verzoeken wij belangstellenden voorzien te zijn van een QR-code (digitaal of op papier), of een door de GGD verstrekt vaccinatiebewijs op papier, of een herstelbewijs, of een recent bewijs van een negatieve coronatest.

De lezing zal ook gevolgd kunnen worden via live stream. Nadere informatie daarover wordt bekend gemaakt via de HVOL-nieuwsbrief en de website van HVOL.

Leiden in de Tweede Wereldoorlog

Voor 10 april 2022 heeft de excursiecommissie een fietsexcursie gepland. In het boek *Bang voor mooi weer* vertelt Ruurd Kok over gebeurtenissen die in de Tweede Wereldoorlog in Leiden en omgeving hebben plaatsgevonden. Ruurd zal ons op de fiets meenemen langs diverse in zijn boek vermelde plekken in zowel Leiden, Valkenburg als Oegstgeest om ter plaatse een toelichting te geven op de gebeurtenissen, die daar tijdens de WO II zijn voorgevallen.

De tocht is circa 18 km lang en zal het grootste deel van de dag in beslag nemen. Onderweg drinken wij koffie bij de Haagsche Schouw. De lunch staat gepland op het landgoed Oud-Poelgeest. In dit park hebben in de loop der jaren talrijke mensen, onder wie Canadese soldaten die hier in mei 1945 hun tenten hadden opgezet, in de bomen hun namen gekerfd. Ruurd Kok heeft ook onderzoek gedaan naar deze teksten, die vooral in het zachtere hout van beuken goed bewaard zijn gebleven. Ruurd zal ons ook hierover meer vertellen.

Bruggentocht

Verder wordt de Bruggenexcursie, die in 2018 een groot succes was, in juni 2022 opnieuw georganiseerd. Tijdens de vaartocht zal onder meer aandacht worden geschonken aan het kleurenonderzoek naar de bruggen. Dit onderzoek wordt bemoeilijkt doordat in de jaren tachtig van de vorige eeuw de bruggen zijn gezandstraald in het

kader van het noodzakelijke onderhoud. Via oude foto's en andere archiefstukken was het toch mogelijk te achterhalen welke kleuren de Leidse bruggen oorspronkelijk hadden.

Aan de excursie is een lezing gekoppeld, verzorgd door Inger Groeneveld, Adviseur Historisch Stadsbeeld bij Erfgoed Leiden en Omstreken, die het kleurenonderzoek naar de Leidse bruggen in een breder perspectief zal plaatsen. Ook voor wat betreft de historische panden in de binnenstad van Leiden vindt immers door de overheid gesubsidieerd onderzoek plaats naar de van oudsher gebruikte kleuren.

Blaauwe Tram

De excursiecommissie bereidt een uitstapje voor met de Blaauwe Tram als onderwerp. Tot en met 1961 reden deze karakteristieke trams door de Leidse regio. Velen onder u zullen zich deze trams nog kunnen herinneren. Zoals het er nu uitziet, zullen wij per trein naar Haarlem reizen om daar onder meer een door vrijwilligers opnieuw gereconstrueerde Blaauwe Tram te kunnen bewonderen. De originele trams zijn helaas grotendeels verdwenen in de ovens van de toenmalige Hoogovens. In het museum staat verder een aantal nostalgische autobussen. Wie weet is er zelf nog wel een ritje mogelijk in een historisch voertuig!

Nadere informatie over inschrijving en dat volgt in de digitale nieuwsbrief en op de website

[Patricia van der Lecq](#)

Bedrijfsleden

AKERBOOMBOUW

Akerboombouw BV

APEK
administraties

Alrijne Zorggroep

APEK administraties

Alrijne
zorggroep

RHIJNHOF
gedenkpark - begraven - afschieting

Stichting Beheer Begraafplaats Rhijnhof

**rijksmuseum
boerhaave**

BREEDVESTE
BEHEER | VERHUUR | ONROERENDGOED

**BUIK
& VAN DER
HORST**
GERECHTS
DEURWAARDERS

Rijksmuseum Boerhaave

Breedveste BV

Buik en Van der Horst, gerechtsdeurwaarders

**GRANDCAFÉ
de BURCHT**

Grandcafé De Burcht

SCOL
Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden

Van Cleef Holding

Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden

du PRIE | **JP**
BOUW & ONTWIKKELING

van deef
HOLAND OEDERBUI

Du Prie bouw & ontwikkeling b.v.

Stichting Het Eva van Hoogheveen-Hofje

Eva van Hoogheveen-Hofje

Griffioen
PRECIOUS PRESENTS

Griffioen Precious Presents vof

De Gunst Juwelier

DG De Gunst Juwelier

Hartwijk

firma W.P. Hartwijk en Zoon

HBK fiscalisten_accountants_expat consultants

fiscalisten
accountants
expat consultants. | **hbk**

**HOOGLANDSE
KERK**

Stichting Hof Meermansburg

Hooglandse Kerk

HOPPEZAK
kledingverhuur

Hoppezak Kledingverhuur

LEK
makelaars & taxateurs

La Gro Geelkerken advocaten

LEK® makelaars en taxateurs

**La Gro
Geelkerken
advocaten**

Macropa BV
Glas- en Schilderwerken Van Muiden bv

Stichting Pieterskerk Leiden

Brasserie de Poort
Prima Management

Primavera Pers
Rabobank Leiden-Katwijk

Hoogheemraadschap van Rijnland

MBO Rijnland

Rabobank

De Ruyter de Wildt en De Vroom, advocaten

Schulpen Schuim BV

mbo rijn//land

Serviceflat Schouwenhove

Sociëteit Amicitia

Teekens Karstens, advocaten en notarissen

Universiteit Leiden

Van der Valk Hotel Leiden

Veldman Rietbroek Architecten

Veldman Rietbroek architecten

Museum Volkenkunde

Universiteit Leiden

Stichting Werk & Onderneming

Stichting Zeven Leidse Hofjes

Tandartsenpraktijk Zoeterwoudsesingel

Zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid

Agenda

12 december

Jan van Hout-lezing 'In de schaduw van Amsterdam? Scènes uit de Leidse kraakgeschiedenis' door Bart van der Steen

14.30 uur in de Tuinzaal van Grand Café De Burcht

De excursiecommissie is op zoek naar nieuwe leden

De excursiecommissie is nog altijd onderbezet. Hebt u belangstelling om de commissie te helpen bij het organiseren van nieuwe excursies? Neem dan contact op met Patricia van der Lecq (06 12261897) of Liesbeth Brugman (06 17487728). Zij geven u graag meer informatie over de werkzaamheden! Of stuur een mail naar excursies@oudleiden.nl.

De commissie Geveltekens is op zoek naar nieuwe leden

Belangstellenden kunnen contact opnemen met de voorzitter, Alexander Geertsema, info@oudleiden.nl.

Kopij volgend nummer

Het volgende nummer van *Oud Leiden Nieuws* verschijnt begin maart 2022. Kopij voor dit nummer kan tot 28 januari worden gestuurd naar promotie@oudleiden.nl.

Colofon

Postadres:

Secretaris HVOL

Postbus 917

2300 AX Leiden

tel 06-20211908

E-mail: info@oudleiden.nl

rekeningnummers voor:

- contributies/schenken:

NL06 RABO 0322 8362 20

- betaling excursies:

NL67 INGB 0005 9012 64

Website: www.oudleiden.nl

Beeldbank: <https://oudleiden.nl/collecties/beeldbank>

KvK-nummer 40445843

ANBI-nummer 804311912

ISSN-nummer 2214-353X

Redactie Kwartaalblad

Ton van Brussel

Marleen Hogendoorn

E-mail redactie:

promotie@oudleiden.nl

Opmaak: Christine van der Ven,
Voorschoten

Productie: Nautilus, Leiden